

VU Research Portal

`Geweldig, maar je hebt er niets aan.' Visies op de betekenis van oudere letterkunde voor lezers van nu.

van Strien, A.

published in

Uitgaven Stichting Neerlandistiek VU
2013

document version

Peer reviewed version

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van Strien, A. (2013). `Geweldig, maar je hebt er niets aan.' Visies op de betekenis van oudere letterkunde voor lezers van nu. *Uitgaven Stichting Neerlandistiek VU*, (72), 325-334.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

This is a postprint of

`Geweldig, maar je hebt er niets aan.' Visies op de betekenis van oudere letterkunde voor lezers van nu.

Strien, A. van

In: Th. Janssen, A. van Strien (Ed.), Neerlandistiek in beeld (pp. 325-334). Amsterdam / Münster: Stichting Neerlandistiek VU Amsterdam / Nodus Publikationen Münster

---

Published version: no link available

Link VU-DARE: <http://hdl.handle.net/1871/50253>

(Article begins on next page)

Uit: Theo Janssen en Ton van Strien (red.), *Neerlandistiek in beeld*.
Stichting Neerlandistiek VU Amsterdam / Nodus Publikationen Münster, 2013 (p. 325-334)
ISBN 978-90-8880-029-0 (Stichting Neerlandistiek VU)
ISBN 978-3-89323-772-2 (Nodus Publikationen)

‘Geweldig, maar je hebt er niets aan.’

Visies op de betekenis van oudere letterkunde voor lezers van nu

Ton van Strien

Abstract – For a few decades since ca. 1970, Dutch literary history of the early modern period was dominated by a ‘historical’ approach to old literature, treating the texts as sources from the past, irrelevant to the present. Under the influence of New Historicism a renewed interest has arisen in the significance of old literature for modern readers. In this paper, I discuss whether this new approach really provides an answer to the question why old literature should still be read.

Literatuurgeschiedschrijving, *New Historicism*, Constantijn Huygens (*Hofwijck*)

1. Inleiding

‘Waarom heden ten dage nog Huygens lezen?’ De vraag wordt gesteld in een essay uit 2007 over Huygens’ *Hofwijck*, waar ik aan het eind van dit artikel op terug kom.¹ Meer algemeen geformuleerd: waarom oudere letterkunde lezen, werk van dode schrijvers uit een ogenschijnlijk voltooid verleden tijd? – staat de vraag wel aan het begin van de literatuurgeschiedschrijving, en elke vakbeoefenaar heeft hem op zijn eigen manier beantwoord. ‘Omdat we ervan leren schrijven’ of ‘omdat we ervan leren denken en leven.’ Dat waren zo ongeveer de oudste antwoorden, als we het vak laten beginnen in de negentiende eeuw met Siegenbeek en Lulofs.² Zoals bekend raakte deze sterk pragmatische benadering al spoedig uit de gratie, maar dat een literatuurhistoricus ook een criticus moet zijn, die aanwijst welke teksten uit

---

¹ Pieters 2007.

² Zie voor de vroege vakgeschiedenis o.a. Spies 1984: 173-178.

het verleden nog de moeite waard zijn en waarom (of waarom niet), bleef lange tijd vanzelfsprekend. ‘Literatuurgeschiedenis is kunstgeschiedenis,’ was zoals bekend het motto van Kalff, en die selecteerde dan ook primair op ‘de schoonheid van de werken, daarnaast ook hun innerlijke gehalte: het algemeen-menschelijke van hun gevoelens en gedachten en de bezonken levenswijsheid’.³ De zo spreekwoordelijk ‘objectieve’ Te Winkel valt hem daarin in principe bij en waarschuwt als hij werk bespreekt dat niet aan die eisen voldoet.⁴ In 1961 en 1966 wijdde Van Es een grondige studie aan de twee drama’s van Rotgans, niet alleen uit literair-historische belangstelling maar ook om een antwoord te kunnen geven op de vraag: ‘Hebben ze ook een wijdere dan [...] representatief-historische betekenis, [...] een meer algemeen menselijke strekking, een blijvend artistieke waarde?’⁵ Dat waren kennelijk de vragen die beantwoord moesten worden om het vak zin te geven.

Wellicht in het kielzog van de anti-autoritaire jaren zestig leken die vragen achterhaald. Teksten ‘hoefden’ (zoals dat heette) niet meer ‘mooi’ of ‘goed’ gevonden te worden,⁶ de belangstelling ging uit naar de functie en betekenis ervan in hun eigen tijd. In een uitgave uit 1982 van Vondels gedicht op het Amsterdamse stadhuis wordt de doelstelling omschreven als ‘laten zien wat zo’n 17^e eeuws gedicht te vertellen [had] over de tijd waarin het werd geschreven’.⁷ Deze ‘puur’ historische invalshoek werd dominant en de vraag naar de betekenis voor de eigen tijd werd niet langer als het domein van de deskundige beschouwd. Niet iedereen ging daar van harte in mee: voor iemand als Leen Strengholt, hoogleraar aan de VU van 1976-1989, waren ‘zijn’ zeventiende-eeuwse auteurs (Revijs, Huygens, later ook Lodenstein) belangrijke dichters, met een boodschap die gehoord moest worden. Maar al zag hij daar een taak, zijn wetenschappelijke werk werd gestuurd door vragen die aansloten bij het ‘historiserende’ *main stream*-onderzoek van die jaren.⁸ En voor het merendeel van zijn collega’s was die invalshoek alleen maar positief. Ontslagen van de noodzaak om de onderwerpskeuze in ethische en/of esthetische termen te verantwoorden, werden met groot enthousiasme vergeten auteurs en genres onderzocht en canonieke grootheden in een nieuw licht geplaatst. Marijke

---

³ Geciteerd naar Luger 1989: 338.

⁴ Te Winkel 1924, IV: 290: ‘[...] onze zeventiendeëeuwsche prozalitteratuur [kan] moeielijk op den voorgrond treden in eene geschiedenis der letterkunde, die uitsluitend kunstgeschiedenis wenscht te zijn en niet tracht te wedijveren met historiographie [...]’. Zie ook zijn karakteristiek van de roman rond 1700, ‘zonder kunstzin, maar alleen uit winzucht uitgegeven voor een zich in ontucht vermeiend of op schandaal belust publiek’ (deel V: 408).

⁵ Van Es 1961: 282.

⁶ Vgl. Smits-Veldt 1983: 9.

⁷ Albrecht e.a. 1982: 11.

⁸ Vgl. Duits 1998 en Strengholt 1990 (*passim*).

Spies, Strengholts opvolger aan de VU en wel een van de coryfeeën van deze ‘historische school’, zag het oeuvre van Vondel uitsluitend als venster op een rijk en spannend verleden; belangrijk niet omdat het nog iets zou betekenen, maar omdat het belangrijk *was*.⁹

Bij de successen van deze benaderingswijze hoef ik hier niet stil te staan. Maar inmiddels is ze ook onder vuur komen te liggen, en wel juist vanwege die exclusief historische focus. De kritiek is niet dat moderne lezers van een expert zouden moeten horen wat ze van oudere teksten moeten vinden, maar dat er gedaan wordt alsof hun eigen reactie erop totaal buiten de orde is – alsof een tekst alleen goed begrepen wordt als men begrijpt wat hij in zijn oorspronkelijke context betekende. Nog afgezien van de kwestie of zulk historisch begrip mogelijk is (daar wordt ook binnen de historische school wel genuanceerd over gedacht)¹⁰ is de kritiek dat lezers van nu op die manier feitelijk worden buitengesloten. Ze worden gevraagd de oude teksten te lezen met de ogen en oren van de oorspronkelijk beoogde lezers, maar zelf lezen om zo te zeggen is er niet bij. En dat zou wel eens (zo luidt nog steeds de kritiek) de oorzaak kunnen zijn van de geringe belangstelling voor historische letterkunde in de Nederlandse cultuur, ook binnen de universitaire opleidingen.¹¹ Potentiële belangstellenden krijgen het signaal: dit gaat niet over u. In het voetspoor van het *New Historicism*, dat in de jaren tachtig in Engeland en Amerika ontwikkeld werd, wordt opnieuw aandacht gevraagd voor wat de oude teksten voor lezers van nu kunnen betekenen. In deze bijdrage wil ik hier nader op ingaan. Heeft de ‘oude’ historische school een te beperkte taakopvatting, en heeft de ‘nieuwe’ een antwoord op de vraag waarmee dit hoofdstuk begint?

2. ‘Historisch’ lezen als ideaal

Het valt niet te ontkennen dat de historische methode de neiging vertoont de gewone, althans niet-professionele lezer van literaire teksten uit het verleden enigszins buiten spel te plaatsen. Er wordt een beroep gedaan op historische interesse, maar er wordt niet verwacht dat men zich die teksten nog persoonlijk aantrekt. Eerder integendeel. In een bundel essays uit 1997, volgens de subtitel gewijd aan

---

⁹ In Van den Berg & Pleij 1997: 148. ‘Ik houd niet van Vondel [...]. Geen haar op mijn hoofd zou eraan denken [zijn] werk louter om zichzelf wille te gaan lezen. [...]’ Zie ook ‘Woord Vooraf’ in Spies’ editie van Vondels twee grote zeevaartgedichten (Vondel 1987: I, vii-x).

¹⁰ Zie bijvoorbeeld de waardevolle beschouwing van Jacobs in zijn uitgave van de poëzie van Six van Chandelier (Six van Chandelier 1991, deel 2: xx-xxx).

¹¹ O.a. Korsten 2000, Pieters 2007 en 2011 (zie hieronder).

‘de genietbaarheid van oudere teksten uit de Nederlandse letterkunde’,¹² wordt door meer dan één auteur met zoveel woorden gezegd dat zo’n ‘persoonlijke’ omgang met oudere teksten alleen maar een vals gevoel van herkenning opwekt. ‘Wie geraakt meent te worden door Vondels *Lucifer* of de *Esmoreit* exploiteert teksten die voor iets anders ingericht zijn,’ zegt Pleij (p. 116). ‘Hun aanraakbaarheid is [...] schijn,’ aldus in dezelfde bundel Van den Berg, die als primaire taak van de literatuurhistoricus ziet ‘het anders-zijn van teksten uit het verleden zichtbaar te maken en te [doen] begrijpen’ (p. 23).

Zo worden de oude literaire teksten op afstand gezet. De historische school presenteert ze als documenten uit een afgesloten verleden, die benaderd moeten worden met een uitgebreide kennis van de opvattingen, vooronderstellingen, ja het hele begrippenapparaat van de tijd waarin ze geschreven zijn. ‘Hoe moet het stuk gelezen worden?’ Zo luidt de titel van de eerste paragraaf van een studie van Schenkeveld over Bredero’s *Moortje*.¹³ De moderne lezer, zo stelt zij, zou het blijspel kunnen opvatten als een cynische, ‘zwarte komedie’, waar niemand is wat hij lijkt en de moraal belachelijk wordt gemaakt. Maar was die interpretatie ook geldig in de zeventiende eeuw? ‘Dat is de vraag van de literatuurhistoricus.’ En die constateert, zo blijkt uit het vervolg, dat men destijds anders las, anders keek, anders schreef. Daarmee is de eerder gesuggereerde lezing niet per se ongeldig verklaard, maar wel onhistorisch en daarmee irrelevant voor het vak. ‘Dromen zonder Freud’ luidt de in dit verband welhaast programmatisch op te vatten titel van een studie van Veenstra, geschreven als inleiding op een college ‘over de functie van dromen in de renaissance-dramatiek’.¹⁴ Onuitgesproken en dus klaarblijkelijk vanzelfsprekend is de aanname dat alleen kennis van ‘het toenmalige epistemologische systeem’ (p. 610) daartoe de sleutel biedt – mét Freud, staat er eigenlijk, lezen we die teksten verkeerd.

Het verbaast dan ook niet dat bijvoorbeeld de wél door Freud geïnspireerde ‘psychosymbolische’ benadering van Vondels drama’s door Langvik-Johannessen¹⁵ in deze sfeer weinig enthousiast werd begroet. ‘Niet oninteressant’, oordeelt Konst in een overzichtsartikel uit 1999; ‘spannend’, aldus Van Gemert al eerder in een recensie – maar bruikbaar, nee.¹⁶ Op den duur kwam er in het vak wel ruimte voor zulke meer eigentijdse manieren van lezen,¹⁷ maar typerend voor de historische

---

¹² Van den Berg & Pleij 1997.

¹³ Schenkeveld-van der Dussen 1985: 228.

¹⁴ Veenstra 1974-1975.

¹⁵ Langvik-Johannessen 1987.

¹⁶ Konst 1999: 207; Van Gemert 1989: 253.

¹⁷ Zie bijv. Sneller 1996, Van Gemert 1996.

school is dat ze daarbij toch weer vrij snel afhaakt. Het ‘tegendraadse’, ‘confronterende lezen in de zin van Maaïke Meijer’ (zegt Spies in haar hierboven al aangehaalde stuk uit 1997) – ‘de botsing, het gevecht tussen de lezer en de hem of haar vreemde of zelfs vijandige tekst’, voegt voor haar niets toe; en elders zegt zij dat de – eveneens door het freudianisme gekleurde – ‘psychokritische’ benadering van het zeventiende- en achttiende-eeuwse stedendicht door Gelderblom gerekend dient te worden tot een ander onderzoeksprogramma, ‘dat maar zijn eigen uitbouw moet zien te realiseren’.¹⁸ Karakteristiek – het is inmiddels een beroemde casus geworden – is ook de bijna onthutste reactie van Konst op een studie van Korsten over Vondels *Jeptha*. De leeswijze van Korsten, die werkt met begrippen en betekenisvelden waarvan we kunnen aannemen dat ze geheel buiten Vondels leef- en denkwereld stonden, bood volgens Konst ‘geen enkele garantie voor historische legitimiteit’.¹⁹ Vrij weergegeven (naar p. 164): ik weet niet goed wat ik er in mijn vak mee aan moet.

3. *New Historicism*: nieuwe zin in oude teksten?

Maar wat is (literatuur)geschiedenis? Voor Konst, in de traditie van de historische school, tellen in principe alleen de gegevens waarvan valt aan te nemen dat ze in de tijd waarin de teksten geschreven werden, een rol speelden in het bewustzijn van schrijvers en publiek. Korsten stelt daar een heel andere visie tegenover. ‘Geschiedenis,’ schrijft hij in een antwoord aan Konst, ‘is nu juist dat we vanuit het heden uitspraken doen over datgene wat historische actoren zelf zeiden en deden, maar vooral ook wat ze niet konden zien, niet durfden zien; of wat ze deden terwijl ze het niet eens in de gaten hadden’.²⁰ Historisch interpreteren betekent voor Korsten dus niet dat we enkel rekening houden met datgene wat auteur en tijdgenoten wisten en dachten of mogelijk hebben gedacht of geweten. Integendeel: om echt zicht te krijgen op wat Vondel schreef moeten we hem vooral zelf lezen, met onze eigen kennis en achtergrond, en ons niet afsluiten voor interpretaties waar Vondel mogelijk zelf van zou zijn geschrokken. In een reeks studies die op zijn *Jeptha*-artikel volgden,²¹ bespreekt Korsten Vondels drama’s niet als statische illustraties bij bepaalde opvattingen, maar als uiting van een voortdurende fascinatie, een ‘worsteling’ (p. 11) van de auteur met oude en nieuwe ideeën over macht en

¹⁸ In Pleij & Van den Berg 1997: 148; en Spies 2009: 497, naar aanleiding van Gelderblom 1986.

¹⁹ Konst 2000: 167, naar aanleiding van Korsten 1999.

²⁰ Korsten 2000: 169.

²¹ Korsten 2006.

soevereiniteit, waarvan de uitkomst verre van eenduidig was – al dacht Vondel zelf daar misschien wel anders over.

We herkennen in deze benaderingswijze de geest van het *New Historicism*, waaraan vooral de naam van Stephen Greenblatt is verbonden.²² Als meer directe inspiratiebron voor de Vondel-studies van Korsten denk ik overigens eerder aan het werk van Catherine Belsey en haar concept ‘history at the level of the signifier’.²³ ‘Historisch’ lezen, door de ogen en oren van de oorspronkelijk (beoogde) lezers, is volgens Belsey een illusie en iets wat we ook helemaal niet moeten willen. Pogingen om dat te doen leveren per definitie een vertekend en versimpeld beeld op, want we kunnen het verleden niet kennen zoals het was: ‘We interpret the past and its subjects from the present, since we have nowhere else to interpret it from.’ We moeten dus aan de andere kant beginnen: niet bij het verleden, maar bij onszelf en onze eigen ervaringen.

History at the level of the signifier interprets the residues of the past explicitly from the present, and emphasizes the pastness of the past. It takes for granted that we *make* history, which is to say that we make a story which differs from the one contemporaries would have made’ (Belsey 1999: 9)

Er is dus, net als in de historische school, alle aandacht voor het ‘anders-zijn’ van teksten uit het verleden.²⁴ Dat inzicht is echter geen doel, maar middel. Het is een manier om in beeld te krijgen wat die teksten mogelijk nu nog zeggen.

En zo keert het vak met een soort U-bocht weer terug naar zijn begin: de vraag naar de betekenis van de oude literatuur voor lezers van nu. Het verschil met de oorspronkelijke invalshoek is hemelsbreed, maar daar kom ik zo meteen op terug. In het Nederlandse taalgebied is het tegenwoordig vooral de Gentse hoogleraar literatuurwetenschap Jürgen Pieters die zich sterk maakt voor deze benadering, o.a. met een reeks theoretische studies die recent gebundeld zijn onder de veelzeggende titel *Historische letterkunde vandaag en morgen*.²⁵ Een concreet voorbeeld biedt hij in een essay over Huygens’ *Hofwijck* uit 2007.²⁶ Daar wil ik ten slotte wat langer bij stilstaan. Niet om aan de hand daarvan het *New Historicism* de maat te nemen, maar om terug te keren naar de beginvraag zoals Pieters die zelf formuleert: waarom heden ten dage nog Huygens lezen?

---

²² Terzijde: ik doe hier geen uitspraak over de vraag of Korstens benadering *new historicism* is (vgl. Pieters 2011: 75, die trouwens ook niet beweert dat dat een erg belangrijke kwestie is).

²³ Belsey 1999.

²⁴ Vgl. de hierboven aangehaalde formulering van Van den Berg.

²⁵ Pieters 2011.

²⁶ Pieters 2007.

Hofwijck (geschreven 1650-1651, eerste druk 1653) is een gedicht met de reputatie van *classic*, van een erkend belangrijk auteur. Maar wie leest het nog? Zoals dertig jaar geleden Van Dorsten al deed²⁷ zet Pieters een groot vraagteken bij Huizinga's zwierig geformuleerde aanbeveling (uit 1941) van *Hofwijck* als 'oude wijn', vol van de geest van het verleden, toen Nederland (in Huizinga's voorstelling) nog een plaatje was en 'alle planken, die aan schuiten of schuren maar een kleurtje dragen konden, vroolijk straalden in groen en wit en rood en geel en blauw'.²⁸ Dat valt inderdaad nauwelijks serieus te nemen en men kan Pieters alleen maar bijvallen als hij aanvoert dat 'wie de lezer van vandaag warm wil maken voor Huygens en voor de cultuur waarin hij leefde [...] betere en andere argumenten nodig [heeft]'. In de geest van het *New Historicism* begint hij dan met het nemen van afstand. 'Niet de vage herkenbaarheid ("ons volk zoals het was") maar de radicale vreemdheid van ons verleden kunnen we beter vooropstellen.'²⁹ Pieters zet Huygens' gedicht af tegen de roman *Het tuinfeest* (1985) van de Hongaarse schrijver György Konrád. Dat speelt net als *Hofwijck* in een tuin, maar daar zijn de overeenkomsten ook wel mee genoemd. *Het tuinfeest* gaat over ons en over onze tijd. Huygens dacht niet aan lezers als wij en schreef niet voor ons, wat hij misschien ook hoopte of zichzelf verbeeldde. Toch betekent dat volgens Pieters niet dat hij er niet meer toe doet.

Als we de indruk krijgen dat een tekst als *Hofwijck* ons niets meer te vertellen heeft, moeten we op onze hoede zijn, want juist dan begint de tekst weer te leven, dan begint de historische verwondering.' (Pieters 2007: 6)

De overeenkomst, maar ook het verschil met de oudere, laten we zeggen prehistoriserende literatuurgeschiedenis kan niet beter geïllustreerd worden. Strengholt had het kunnen zeggen: 'Als we de indruk krijgen dat een tekst als *Hofwijck* ons niets meer te vertellen heeft moeten we op onze hoede zijn.' Maar het vervolg had hij al niet meer voor zijn rekening genomen, want waar hij streefde naar herkenning en vooral ook erkenning van de blijvende waarde van een gedicht als *Hofwijck*, wil Pieters juist alle afstand nemen die er is, om zo in beeld te krijgen wat het desondanks nog te zeggen heeft. Het is, zoveel is wel duidelijk, niet wat Huygens wilde zeggen. Diens verzoek aan ons personeel om buiten te wachten als wij de boomgaard bezoeken is inmiddels wat bizar gaan klinken, en zijn oproep tot 'deernis' met joden, heidenen en katholieken zelfs enigszins onprettig. Maar zulke kleinere en grotere

---

²⁷ Van Dorsten 1981: 45.

²⁸ Geciteerd via Pieters 2007: 5.

²⁹ Pieters 2007: 5.

irritaties bieden volgens Pieters juist een stimulans om verder te lezen en al met al heeft Huygens' gedicht ons zijns inziens dan ook nog 'wel degelijk' iets te bieden:

Wie echt wil begrijpen moet zijn tijd nemen voor verschillen, iets wat in onze maatschappij steeds lastiger lijkt te worden. Het is een les die we van auteurs als Konrád blindelings aanvaarden, maar die ook Huygens ons wel degelijk kan leren.' (Pieters 2007: 58)

Een 'les' – dat klinkt al bijna ouderwets en het laat eens te meer zien hoe hier weer een vraag gesteld wordt die voor de historische school irrelevant leek te zijn geworden: de betekenis van oude teksten voor lezers van nu. Maar overtuigt Pieters ook, maakt hij op zijn manier aannemelijk dat *Hofwijck* inderdaad de moeite waard is voor lezers van nu? Dat het dat is, staat wat mij betreft niet ter discussie, maar het was toch ook niet voor niets dat praktisch een hele generatie onderzoekers na 1970 besloten heeft zulke vragen maar liever te laten rusten. Van Es' analyses van *Eneas en Turnus* en *Scilla* uit 1961 en '66, die ik hiervoor noemde, zijn nog altijd waardevol en een plezier om te lezen, maar zijn oordeel over de stukken ('niet goed genoeg om nog te kunnen boeien') is minder interessant, en ik vraag me af hoeveel mensen zich er ooit door hebben laten leiden – daardoor, of door al die andere aanbevelingen of waarschuwingen in oude encyclopedieën en handboeken. Huizinga constateerde het al zeventig jaar geleden: 'Wij lezen eigenlijk Huygens niet meer, tenzij ons beroep het meebrengt hem te lezen.'³⁰ Voor Vondel en Hooft lijkt de situatie toen al niet beter te zijn geweest, ondanks alle inspanningen van het vak. Biedt dan Pieters' 'les' wél een antwoord op de vraag die hij met zo'n nadruk stelt: 'Waarom heden ten dage Huygens lezen? Waarom zijn stem opnieuw doen spreken? Waarom door middel van zijn tekst een aantal vragen en problemen aan de orde stellen waarvan we niet eens zeker weten dat hij ze van belang zou vinden?'³¹ Het antwoord kan een wedervraag zijn, bijna in Pieters' eigen woorden: waarom Huygens' stem doen spreken, als we hem horen zeggen wat een schrijver van onze tijd ook zegt, en op een manier die ons veel directer aanspreekt?

'Huygens vraagt veel tijd,' besluit Pieters, 'hij laat de lezer die over zijn landgoed wandelt niet meteen los.' Ik weet er alles van, maar net zo min als Van Es of Strengholt of welke literatuurhistoricus ook kan Pieters ons vertellen wat die wandeling dan speciaal de moeite waard maakt. Voor wie die ervaring niet heeft, blijft het verleden een gesloten boek. In de uitgave van *Hofwijck* uit 2008 van De

³⁰ Huizinga 1976: 87; zie ook Van Dorsten 1981.

³¹ Pieters 2007: 57.

Vries en mijzelf³² heb ik willen laten zien hoe Huygens aan zijn gedicht sleutelde, hoe hij naar de wereld op en rond Hofwijck keek, hoe hij tijdens het schrijven, overlezen en herschrijven van zijn eigen tekst de stemmen hoorde van de grote schrijvers die in zijn bibliotheek om hem heen stonden, en ook die weer wilde laten klinken. Daar begint voor mij de historische verwondering, om niet te zeggen sensatie. ‘Geweldig. Maar je hebt er niets aan,’ zoals ik las in een interview met de astronoom Kees de Jager over zijn vak.³³

Maar juist omdat het zo geweldig is, is het goed om het uitgangspunt van het *New Historicism* in het oog te houden: geschiedenis behoort niet aan het verleden. Zo blijft het vak hoe dan ook vitaal.³⁴ Ik herinner me de verontwaardigde reactie van een student bij het lezen van Vondels beroemde ‘Rey van Klaerissen’ uit de *Gysbrecht van Aemstel*, waar gezongen wordt over kinderen die sterven als martelaren enzovoort. Het zou inderdaad een vergissing zijn als de historische letterkunde het als zijn voornaamste taak zag die verontwaardiging uit de wereld te helpen.

Literatuur

- Albrecht, Saskia, Otto de Ruyter & Marijke Spies (1982). *Vondels Inmydinge van 't Stadthuis t' Amsterdam*. Muiderberg: Coutinho.
- Belsey, Catherine (1999). ‘Introduction: Reading Cultural History.’ In: *Shakespeare and the Loss of Eden. The Construction of Family Values in Early Modern Culture*. Basingstoke/Londen: Macmillan.
- Berg, Willem van den & Herman Pleij (red.) (1997). *Mooi meegenomen? Over de genietbaarheid van oudere teksten uit de Nederlandse letterkunde [...]*. Amsterdam: AUP.
- Dorsten, Jan A. van (1981). *Op het kritieke moment. Zes essays over Nederlandse poëzie van de 17de eeuw*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Duits, Henk (1998). ‘Inleiding.’ In: Henk Duits, Ad Leerintveld, Tineke ter Meer & Ton van Strien (red.) (1998). *Een lezer aan het woord. Studies van L. Strengholt over zeventiende-eeuwse letterkunde*. Amsterdam/Münster: Stichting Neerlandistiek VU.

---

³² Huygens 2008.

³³ *NRC Handelsblad* d.d. 12-13/11 2012, p. 16. Over de perspectieven die de alfa-informatica biedt, gaat het hier uiteraard niet. Zie daarover de inaugurele oratie van Rens Bod (14-12-2012) op <http://devergetenwetenschappen.blogspot.nl/>.

³⁴ Vgl. ook Pieters 2011: 208, ‘...dat er niet één alleenzalmakende manier is om aan historische letterkunde te doen’. Ik ben het er helemaal mee eens en ik zou niet graag de indruk wekken dat ik zijn *Hofwijck*-boek niet waardevol vind. Maar op sommige waarom-vragen is nu eenmaal geen antwoord.

- Es, G.A. van (1961). 'Rotgans' Eneas en Turnus.' *Tijdschrift voor Nederlandse taal- en letterkunde* 77, 282-316. En: 'De Scilla van Rotgans.' *TNTL* 82 (1966), 173-195.
- Gelderblom, Arie Jan (1986). 'De maagd en de mannen. Psychokritiek van de stadsuitbeelding in de zeventiende en achttiende eeuw.' *De nieuwe taalgids* 79, 193-206.
- Gemert, Lia van (1989). Recensie van: Langvik-Johannessen (1987). *De nieuwe taalgids* 82, 249-253.
- Gemert, Lia van (1996). *Norse negers. Oudere letterkunde in 1996*. Nijmegen: Uitgeverij K.U. Nijmegen/Nijmegen University Press.
- Huizinga, Johan (1977). *Nederland's beschaving in de zeventiende eeuw. Een schets*. Vijfde druk. Groningen: H.D. Tjeenk Willink (eerste uitgave 1941).
- Huygens, Constantijn (2008). *Hofwijck*. Ed. Ton van Strien & Willemien B. de Vries. 3 delen, Amsterdam: KNAW Press.
- Konst, Jan (1999). 'Het Nederlands toneel 1600-1730. Het onderzoek van de laatste twintig jaar.' *Tijdschrift voor Nederlandse taal- en letterkunde* 115, 201-217.
- Konst, Jan (2000). 'De motivatie van het offer van Ifis: een reactie op de Jephtha-interpretatie van F.-W. Korsten.' *Tijdschrift voor Nederlandse taal- en letterkunde* 116, 153-167.
- Korsten, Frans-Willem (1999). 'Waartoe hij zijn dochter slachtte: *enargeia* in een moderne retorische benadering van Vondels Jephtha.' *Tijdschrift voor Nederlandse taal- en letterkunde* 115, 315-333.
- Korsten, Frans-Willem (2000). 'Een reactie op "De motivatie van het offer van Ifis" van Jan Konst.' *Tijdschrift voor Nederlandse taal- en letterkunde* 116, 168-171.
- Korsten, Frans-Willem (2006). *Vondel belicht. Voorstellingen van soevereiniteit*. Hilversum: Verloren.
- Langvik-Johannessen, Kåre (1987). *Het treurspel spant de kroon. De tragiek bij Vondel*. Opstellen. Wommelgem: Den Gulden Engel.
- Luger, Bernt (1989). 'G. Kalff. Bloem en vrucht.' *Literatuur* 6, 337-340.
- Pieters, Jürgen (2007). *Hetzij bij voorziening hetzij bij gebeugenis. Hofwijck in de postume herinnering van Constantijn Huygens*. Groningen: Historische Uitgeverij.
- Pieters, Jürgen (2011). *Historische letterkunde vandaag en morgen*. Amsterdam: AUP.
- Schenkeveld-van der Dussen, Maria A. (1985). 'Moraal en karakter. Lezingen van Moortje.' *De nieuwe taalgids* 78, 224-234.
- Six van Chandelier, Joannes (1991). *Gedichten*. Ed. Anne E. Jacobs. 2 delen. Assen/ Maastricht: Van Gorcum.
- Smits-Veldt, Mieke B. (ed.) (1983). *Een baljuw in opspraak. Twee toneelteksten van Goudanus*. Muiderberg: Coutinho.

- Sneller, A. Agnes (1996). *Met man en macht. Analyse en interpretatie van teksten van en over vrouwen uit de vroegmoderne tijd*. Kampen: Kok Agora.
- Spies, Marijke (1984). 'Van mythes en meningen: over de geschiedenis van de literatuurgeschiedenis.' In: Marijke Spies (red.). *Historische letterkunde. Facetten van vakebeoefening*. Groningen: Wolters-Noordhoff (p. 171-193).
- Strengolt, Leendert (1990). *Uit volle schatkamers. Opstellen over literatuur*. Amsterdam: Buijten en Schipperheijn.
- Veenstra, Fokke (1974-1975). 'Dromen zonder Freud.' *Spektator* 4, 582-616.
- Vondel, Joost van den (1987). *Twee zeevaart-gedichten*. Ed. Marijke Spies. Twee delen. Amsterdam/Oxford/New York: Noord-Hollandse Uitgevers Maatschappij.
- Winkel, Jan te (1924). *De ontwikkelingsgang der Nederlandsche letterkunde*. Deel IV en V. Haarlem, Erven F. Bohn.